

11

Fyndet på Kaavontöykki i Saviletti
by av Lillkyros socken. 1932.
A. Hackmans grävningar.

Då hemmansägaren Veikko Tuominen den 20. juni 1932 grävde sand på en Kaavontöykki benämnd backe i Saviletti by av Lillkyros socken, hittade han ett antal smycken av brons och silver, några vapen, delar av hästmundering m. m. från slutet av folkoandringstiden. Fyndet anmäldes av folkskoleläraren i kyrkoby, hr Mikko Karkula för länsmannen, som sände det genom länsstyrelsens i Vasa bemedling till Nationalmuseet, där det emottogs den 2. 7. 1932 och inlästes för 500 Fmk.

De insända föremålen utgjordes av ett omböjt tvåegget svärd med bronsknapp av Kendelöpps, ett par randbeslag till värdsclidan, en stramasax, ett långt s. k. pisshäpft med holk, ett mindre dylikt redskap med tånge, en spjutspets med holk, en kniv, en skära, en sax, en holkyxa, 2 betsel, några rembeslag av järn, ett armband av brons, ett bronsbeslag av permisk typ, en bronsöfja, en fingerring, en s. k. ringnål av ostbaltisk typ, fragment av en halving av silver, fragment av järnbeslag, ett 70-tal klinknaglar, en bit slagg, ett fragmentariskt bryne, 11 oornrade grova lerhärbitar (St. M. 9513: 1-44). Fyndet kan dateras till 600-talet; några föremål äro möjligen något yngre.

Då fyndet i flere avseenden utbjöd ett stort intresse, ansågs på museet, ^{ett} en omedelbar undersökning av fyndstället borde sättas i gång.

Denna utfördes av underseknad 5. - 7. juli 1932 med biträde av studerandena J. Leppäaho och Hilda Koutturi.

Kaavontöukki är en relativt hög ängsbacke på Kyröålos vänstra strand ungefär 0.5 km S. O om Lillhyro kyrka samt snett emot och NW om den på högra stranden liggande prästgården. Backen hör till Seppälä hemman, som år 1913 köptes av hemmansägaren Jaakko Tuominen i Jorviemi by. Backens höjd över Kyröålos vattenyta utgjorde enligt av mig företagen nivellering den 7 juli 1932 13 meter (toppen på en stor sten på samma punkt: 13,31 m). Den östra, mot än vända sluttningen är närmare stranden rätt så brant; något lindrigare är den norra sluttningen, tills även den stupar brant ner mot den sänka - åloens gamla färra - , som skiljer Kaavontöukki från Kirkkosääri (jfr. foto nr 1, plåt 8139, samt nr 2, plåt 8109, på vilken sistnämnda Kirkkosääri med de 3 enstaka granarna synes mitt på bilden samt Kaavontöukki bakom sänkan). Sedd från landvägen i väster och från terrängen i söder ter sig backen lägre än från norr och öster.

På Kaavontöukkis topp stå två jordblandade rösen, 1 och 2 på kartan, av vilka det högre belägna nr 1 är nägorlunda väl bibehållet, medan nr 2 är delvis upprivet. Omedelbart söder om röset 1 och öster om röset 2 finns en ca 13 m lång och ända till 10 m bred sandgröp, som tyckes ha varit använd under en längre tid. Färska spår av sandgrävning sägas dock vid den mot de två rösena vända kanten. Här hade stora stener ramlat ned från röset 1, vars södra rand blivit skadad genom sandtäkt.

Ungefär 1 m från skärningen mot röset 2 låg enligt Veikko Tuominens uppgift det på kartan nr 1

med ett liggande rött kors betecknade stället, där fyndet hade gjorts. I skärningen fanns under den ca 5 cm tjocka torven ett ca 15 cm mäktigt lager av mager ^{sandblandad} kulturjord, därunder ett ca 8-10 cm tjockt lager ~~erblandad~~ sand och underst ett mäktigt lager lera. Kulturlagret hade säkert varit mäktigare på det ställe, där vapnen och de andra större föremålen hade legat.

Då det var sannolikt, att den framför skärningen liggande uppgrävda och nerfallna jorden kunde innehålla fornföremål, som undgått hittarens uppmärksamhet, lät jag rälla den, varvid även en hel del nya fynd gjordes. Dessa utgjordes av ca 66 klinknaglar och 32 fragment av sädana, 1 kniv, fragment av två järnmålar (?) och flere järnbeslag, fragment av bronsbeslag till kniv- eller svärdslida, bältebeslag av brons av flere olika permiska typer, ett ändbeslag av brons till rem, andra bronsfragment, 2 flintbitar, bitar av ett grovt lerkärl, brända ben (37 stycken) (H. M. 9520: 1-26). De flesta av dessa föremål hittades i jordmassorna framför röset 2; längre norrut, alltså framför röset 1 gjordes mycket färre fynd.

Då röset 2 redan var illa medfaret och låg nära intill fyndstället, beslöt jag att undersöka det för att utröna, i vilket förhållande det stod till det stora vapenfyndet.

De båda rösena stå så nära varandra, att deras kanter nästan röra vid varandra. Röset 1, på bakens högsta punkt, är ståtligare och bättre bibehållet. Ungefär i dess mitt står ett stort stenblock och andra stora stenar höja sig runt om ur torven ända till högens fot, som synes vara markerad av en kedja av kantstenar (jfr. foto nr 4, plåt 8113).

Röset 2 är oanseligare och icke intaxkt. Från dess norra rand sträckte sig en djup 1,80-0,80 m bred grop ungefär 3,5 m inåt i riktning mot rösets mitt, som utmärktes av ett stort 88 cm högt stenblock. I gropen, som synbarligen istadkommit genom sandgrävning, lägo flere större stenar kvar. Längs rösets östra och norra ^{kant} framträdde tydligt en följd av större flata stenar. Gropens västra hälft var lägre än den östra och tycktes vid första anblicken icke såsom denna vara utmärkt genom kantstenar. Några enstaka flata stenar, som på ett visst avstånd väster och söder från mittstenen voro synliga i gräset, misstänktes likväl av oss att hava ^{hina} ursprungligen hört till rösets fotkedja. Denna förmodan bekräftades även genom mätning med en radie av 5,5 m, som togs från centralstens mitt till kantstenarna i öster. Då rösets omkrets uppgicks med denna medelpunkt och denna radie, befanns det, att de ovannämnda flata stenarna lägo precis på rösets periferi.

Undersökningen börjades utanför rösets sydöstra kant vid branten mot sandtäkten och fortsattes därifrån åt väster och nordväst, så att denna gång större delen av rösets östra hälft blev utgrävd.

Efter avlägsnandet av den tunna grässvilen framträdde på det smala området mellan sandtäkten och rösets sydöstra kantstenar (rutorna c1, c2, d1, d2, e1, f1, g1, h1, i1a, i1, i2, k1a, k1, k2) en av små och medelstora stenar bildad på sina ställen tät stenplan, om vilken fotografier nr 5 (plåt 8143) ger en god föreställning. Stenarna lägo i 1-2 lager, för det mesta i ett. Under stenplanen hittades brända ben, i allt 150-160 gr,

här och där lerkärlebitar av samma slag som de i sandtåkten hittade, ett tiotal klinknaglar, en järnröjja med remsbeslag, ett lunulaformigt permiskt bronsbeslag samt vid punkt 1 i rutan d 1 en dolkliknande spjutspets (H. M. 9520: 42 - 74). Alla dessa föremål kunna dateras till 7-8. seklet e. Kr., således till samma tid som vapenfyndet och de vid sällning hittade föremölen. Både det av oss utgrävda området och sandtåkten måste således ha bildat ett sammanhängande, under 600- och 700-talet bebyggt gravfält, vars hela omfattning ej mera kan fastställas, sedan en del av anläggningen ~~genom~~ blivit förstörd genom sandgrävning. Att detta gravfält har sträckt sig från platsen för vapenfyndet ett gott stycke i nordostlig riktning framgår av den försöksgrävning, som jag företog längsmed sandtåktens östra rand (på kartan betecknad med II) och för vilken redogöres här nedan.

Gränsen mellan detta brandgravfält och röset 2 sammanfaller med rösets sydöstra kantstenar. Gravfältet har i rutorna b 3, c 3, c 2, d 2, e 1, f 1, g 1, h 1, i 2, k 2 sträckt sig tätt intill dessa och möjligen här och där något litet överskridit gränsen.

Röset 2 är uppfört av större stenar än de, som hörde till brandgravfältet. Till kantstenar ha valts från 55 cm ända till över en meter långa stenar, vilka legts med en plan yta uppåt. (jfr. fotogr. 8 och 9, plåtkana 8112, 8140, 8141). På fotografien 9 framträder sydöstra delen av fotkedjan särskilt tydligt liksom även en rad stenar, som sträckt sig från h 4 till d 4 och tycktes avskilja ett segment-område med något mindre och färre (på fotografien dock redan avlägsnade) stenar från rösets inre delar. Inom detta segment låg

stenarna i 1 ä 2 lager, bakom det, i riktning mot mittstenen voro de lagda i 2 ä 3 varv på varandra, längre inåt och i rösets norra del kunde 3-4 lager stenar räknas. Kulturlagret mellan stenarna var mager och sandblandad. På några ställen, A. ex. i rutan d 5 och under stenarna 1, 17 och 1, 27 i rutan g 6 hittades smärre mängder kolstybb. Järn i flere österbottniska kummel och jordblandade rösen hade även här större delen av de brända benen blivit nedlagd söder om mittstenen; de voro här spridda över rutorna g 5, g 6, h 5, h 6 samt sydöstra delen av rutorna h 7 och g 7 och lägo för det mesta i kulturskiktet mellan stenarna men även i sandlagret under stenarna. Sammanlagda vikten av de i detta område upplökade brända benen utgjorde 544 gr.

För örrigt hittades av dem i röset blott här och där enstaka bitar ^{eller} ~~och mindre~~ ^{något små} kvantiteter. De voro icke rotiga. - Tynden voro få och obetydliga. De inkränkte sig till ett par fragmentariska enkla rembeslag av järn, en krumkniv av järn, ett par oberämbana brottstycken av järnföremål, några fragment av ett par benföremål (en nål och en trekantig pilspets²), en liten klump smuttet silver, 4 klinknaglar, några lerkärlsbitar.

Det enda föremål, som tillåter en approximativ datering är krumkniven, vilken härstammar från yngre romersk järnålder eller senast tiden omkring år 400. Klinknaglarna torde däremot vara samtidigt med brandgravfältet, alltså från sen folkvandringstid och råkat falla på röset vid någon likbegängelse på denna tid. (S. M. 7520: 75-114).

För att utröna, om detta yngre gravfält sträckt sig från sandbäcken nordöstra kant längre åt nordost, företog jag längsmed denna kant en provgrävning, som omfattade sammanlagt 9 kvadrater och på kartan är betecknad med II. Det undersökta

området visade sig i själva verket bilda en del av gravfältet, om också sannolikt blott dess yttersta gräns åt detta håll. Vad som gav oss detta intryck, var, att här icke fanns någon stenläggning, motsvarande den, som blottades i gravfältets närmast röset 2 belägna delar (rutorna c 1, c 2, d 1, d 2, e 1, f 1, g 1, h 1, i 1a, i 1, i 2, k 1a, k 1, k 2, jfr sida 4) och att brända ben hittades i mycket ringa mängd (sammanlagt 12-13 gr). Under den tunna grästorven låg ett magert och blott 10-15 cm tjockt kulturskikt och under detta den orörda leran. (Jfr. fotografien 10, som visar nedre delen av det undersökta området eller rutorna b 1 - b 5, a 2 - a 4 under pågående undersökning. Dessa rutor hade, då bilden togs, redan hunnit bli undersökta, medan rutorna a 6, a 7 och b 6, b 7 då ännu voro gräsbevuxna och icke avskadade med pinnar. Lagg märke till ^{den orörda lerbotten} det ringa djup under torven). De få föremål, som hittades här, lågo direkt under grästorven. De utgjordes av 12 nitnaglar och några spikar, en mettkrok av järn, 3 permiska bronsbeslag, 1 fragmentarisk spiraling av brons, 2 mindre bitar av kanske samme silverhalsring, av vilken delar hittats invid röset 2 (se ovan sida 1), några obestämbara bitar av järn och bronsföremål, fragment av en kam (?), en spelbricka (?) och en pilspets av ben, en flintbit, några lerkärlsbitar (9520: 115-137).

Grävningarna på Kaavontoukka äro icke avslutade. Av röset 2 borde den företorda västra hälften undersökas och försöksgrävningar borde utföras öster och nordost om vårt grävningsområde II för att fastställas, om mitt antagande, att detta område utgör den nordöstra gränsen för brandgravfältet är riktigt. Röset 1 borde om möjligt lämnas orört och genom ny fridlysning skyddas mot överkan.

Helsingfors i mars 1933

Alfred Hackman.

Kyrönjoki

20
15
10
5

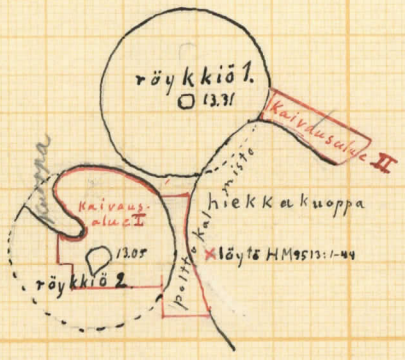
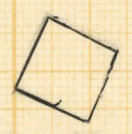

7.0
1.20
3.78
5.59
7.27

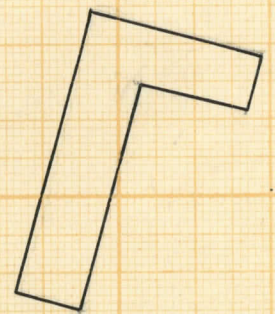
8.91
10.41

1.

Vähäkyrö Savilahti
Kaavontönnkä
A. Hackman Kes. 1932.

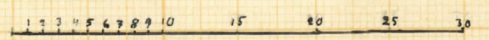

6. 11. 46

10.59

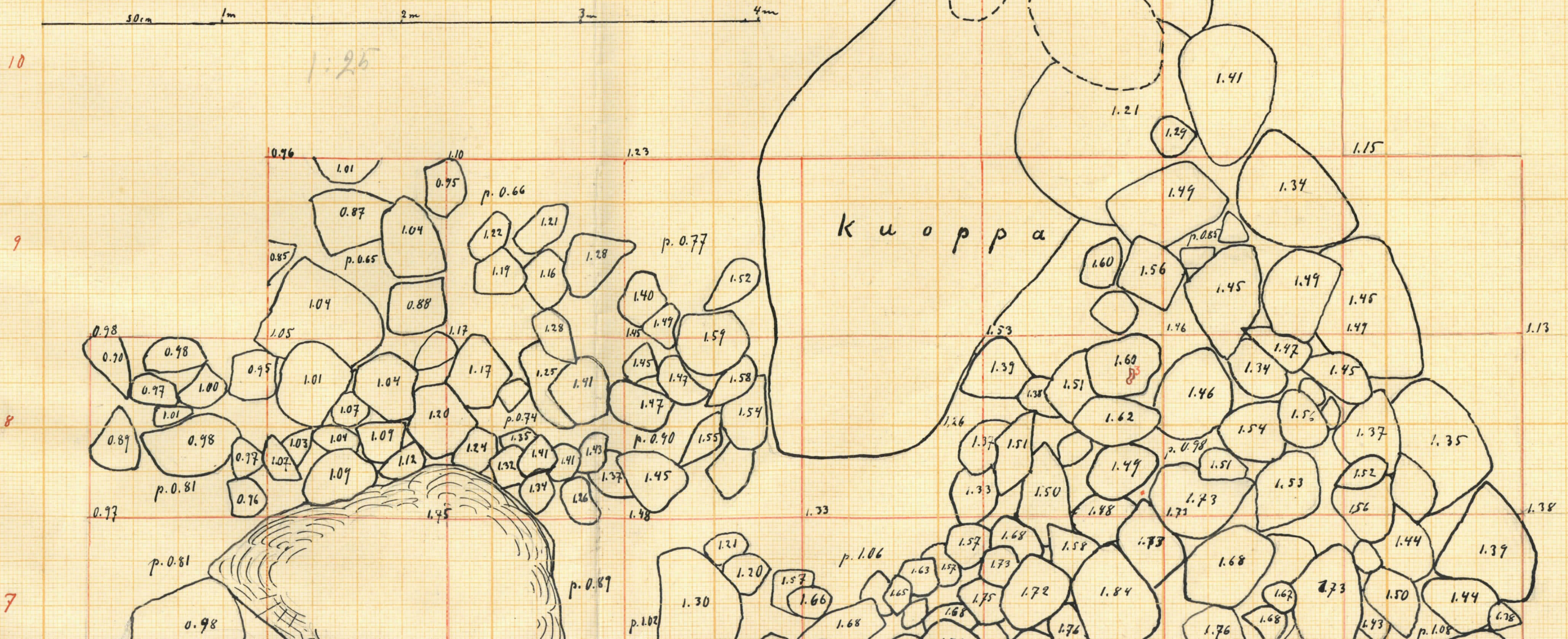
Sallin talon peltoja

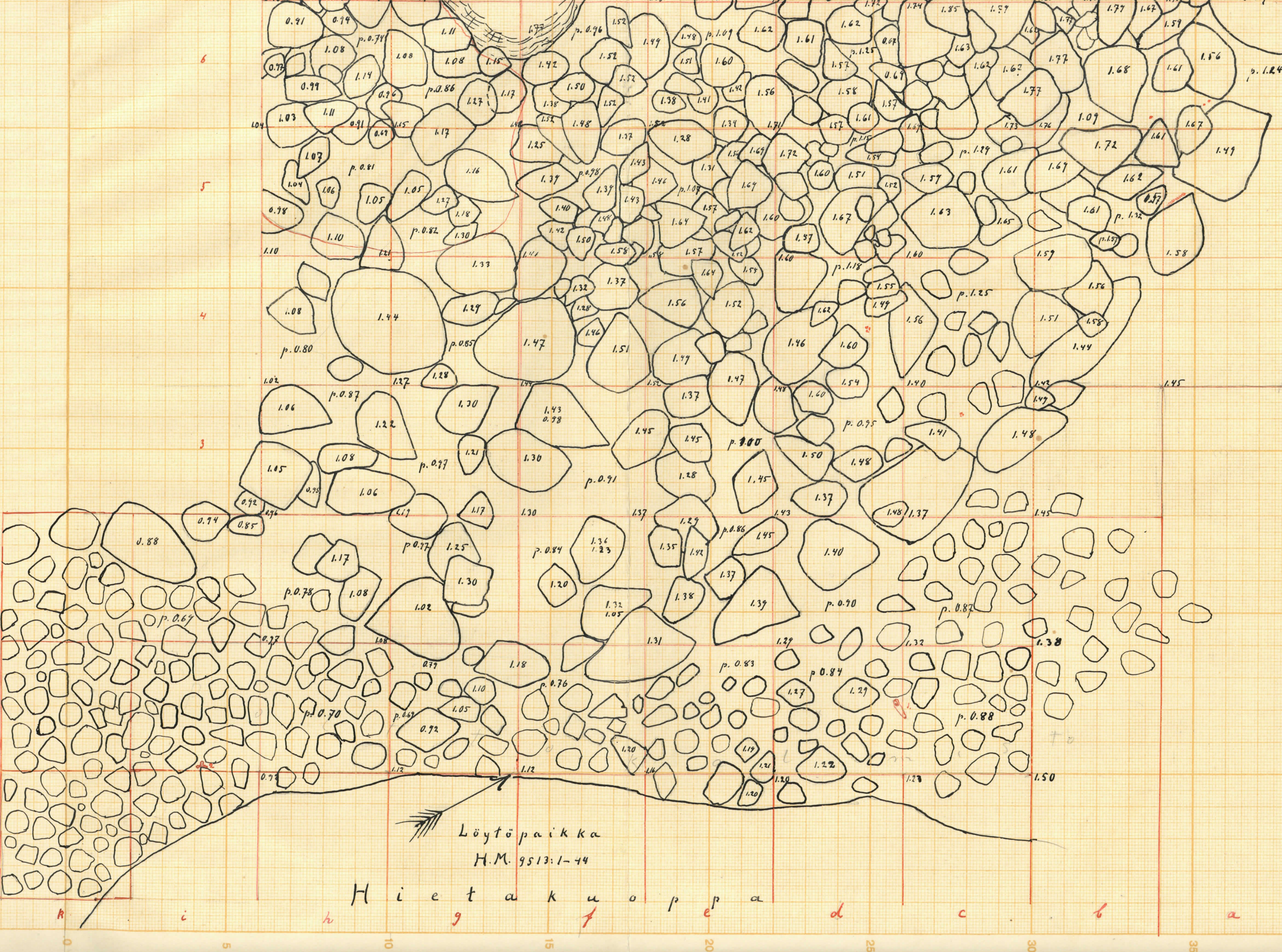

20mm = 1m

Vähäkylä Savilahti
 Kaavontönnä
 Röykkiö nr 2:n itäpuoli
 A. Hackman kes. 1932.

Poltettujen luiden levenemisalue on
 merkitty punaisella riiivalla.
 yksittäisiä poltettuja luunpalasia.

Löytöpaikka
H.M. 9513:1-44

H i e t a k u o p e r a

a b c d e f g h i

0 5 10 15 20 25 30 35

Vänåkyrö, Savilampi, Kaavontölkka.
1932.

1. I fonden miti på bilden Kaavontölkka^{pl. 8139.},
sete från Kirkkosaaari. Till vänster på kyrö-
ens högra strand prästgårdens trädgård.

2. I fonden miti på bilden Kaavontölkka^{pl. 8109.},
närmare Kirkkosaaari (med 3 gränder). Bilden är tagen från
ans högra strand nära bron.

Vänåkyrö, Savilanti, Haavontönkkä.
1932.

3. I förgrunden sandtäkten och syndplatsen för förtäring-
en H. Nr 9513:1-44. Bakom kanten, mitt på bilden, röset
2 med miststenen (a). Vid kyrkan.

4. Röset 1, sett från O.

pl. 8113.

Vänäkyrö, Savilanti, Kaavontönnkä.
1939.

5. En del av brandgravfältet. Rutorna i 2;
i 1, a1a, k2, m1, k1a: från N.W. ^{pl. 8143.}

6. I förgrunden sydöstra delen av röset 2 under pågående ^{pl. 8111} undersökning, rutorna g-c x 1-3. Fem högar röset 1; fr. W.

Tänäkyrö, Savilampi, Kaavontönskä.
1932.

7. Riset 2. Skärningen längs med ^{pl. 8149} syd-
ostgränsen av rutorna f 7, e 7, d 7, c 7, b 7, a 7.

8. Riset 2 från N.O.

pl. 8112.

Vänåkyrö, Savilanti, Kaavontönnkä.
1939.

9. Riset 2. Östra delen. Obs! Jättedjarn och stenträdan ^{nr 8140} från 8141.
nr 4 till d 4 tvärs över; vid & centralstämnen; från NW.

10. Gräsningssområdet II vid sandstaktens ^{nr 8144}
nordöstra rand; från NW på andra si-
dan även: prästgården.